

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова Приймальної комісії

**Ректор Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

Губерський Л. В.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

на здобуття ступеня вищої освіти – магістр

Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-наукова програма – «Фінансові інститути та ризик-менеджмент»

Форма навчання – денна

Київ – 2020

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

«УХВАЛЕНО»

**Вченою радою економічного факультету
протокол № 8 від 21 січня 2020 року**

**Голова вченої ради економічного факультету
проф. Ігнатюк А. І.**

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

на здобуття ступеня вищої освіти – магістр

Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-наукова програма – «Фінансові інститути та ризик-менеджмент»

Форма навчання – денна

**Гарант програми / завідувач випускової кафедри
(кафедри страхування, банківської справи
та ризик-менеджменту)**

Н. В. Приказюк

ЗМІСТ

Вступ

Модуль 1. Страхування

Рекомендована література

Модуль 2. Ринок фінансових послуг

Рекомендована література

Модуль 3. Фінансовий ризик-менеджмент

Рекомендована література

Модуль 4. Банківська система

Рекомендована література

ВСТУП

Вступні випробування мають за мету з'ясувати рівень засвоєння теоретичних знань абітурієнтів, оцінити їх аналітичні здібності та навички, що відповідають вимогам освітньої характеристики бакалавра та виявити достатність рівня підготовки до навчання в магістратурі на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Метою вступного іспиту до магістратури зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» є формування контингенту студентів, найбільш здібних до успішного опанування дисциплін означеної спеціальності шляхом оцінки знань та навичок абітурієнтів за напрямами професійно-орієнтованої діяльності бакалавра.

Вимоги до здібностей і підготовленості вступників. Оволодіння системою знань, що відповідають вимогам освітнього ступеня «Магістр» з управління та адміністрування за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» передбачає, що вступники повинні мати базову вищу освіту, вільно володіти державною мовою, мати здібності до оволодіння знаннями та навичками в галузі фундаментальних та професійно орієнтованих економічних дисциплін, мати схильність до наукових досліджень.

Характеристика змісту програми вступного іспиту. Іспит має комплексний характер і базується на провідних навчальних дисциплінах, що формують знання та уміння бакалавра і визначають рівень його кваліфікації. Програма іспиту є міждисциплінарною, охоплює основну проблематику навчальних дисциплін, що вивчають студенти в межах навчального плану освітнього рівня «Бакалавр» і включає такі модулі:

Модуль 1. Страхування.

Модуль 2. Ринок фінансових послуг.

Модуль 3. Фінансовий ризик-менеджмент.

Модуль 4. Банківська система.

Під час іспиту враховуються наступні критерії: знання навчального матеріалу дисципліни; вміння виділяти істотні положення навчальної дисципліни; вміння формулювати конкретні положення навчальної дисципліни; вміння застосовувати теоретичні знання для аналізу конкретних економічних ситуацій та вирішення прикладних проблем.

Порядок проведення вступних випробувань визначається «Правилами прийому до Київського національного університету імені Тараса Шевченка».

Формою проведення вступного іспиту до магістратури за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Ризик-менеджмент та страховий бізнес» є письмовий іспит.

МОДУЛЬ 1. СТРАХУВАННЯ

Тема 1.1. Економічна сутність страхування і його роль у ринковій економіці. Класифікація страхування

Історія розвитку страхування в світі та в Україні. Економічна сутність страхування. Категорія страхового захисту. Комерційне і соціальне страхування. Поняття страхового фонду. Організаційні форми страхового фонду: централізований страховий фонд; фонди самострахування; фонди страховиків. Соціально-економічна природа страхового фонду і принципи його формування. Категорія страхування: зв'язок страхування з розвитком ринкових відносин. Місце страхування у фінансовій системі суспільства. Страхування як система перерозподільчих відносин по відшкодуванню збитків. Функції страхування. Поняття класифікації, її наукове і практичне значення. Класифікація за об'єктами страхування. Класифікація за спеціалізацією страховика. Види страхування, інші, ніж страхування життя. Страхування життя. Перестраховування.

Тема 1.2. Поняття ризику. Ризик-менеджмент

Поняття ризику в страхуванні. Ризик як ймовірнісний розподіл результатів діяльності; ризик як ймовірність відхилення фактичних результатів від запланованих; ризик як розподіл ймовірності збитків. Вимір ризиків: середнє очікуване значення, дисперсія, стандартне відхилення, коефіцієнт варіації. Класифікація ризиків. Чисті і спекулятивні ризики; фундаментальні і часткові ризики. Класи ризиків. Ознаки розмежування ризиків, що страхуються. Технічна одиниця страхування. Ризик-менеджмент. Ідентифікація ризику. Вимір ризику. Контроль ризику. Передача ризику (трансфер) від страхувальника до страховика. Критерії страхувальності ризиків: випадковість розподілу збитку; оцінка розподілу збитку; однозначність розподілу; незалежність ризиків, що страхуються, можливість оцінки максимального розміру збитку. Страховий портфель страховика, його характеристики, вплив на ситуацію прийняття рішень.

Тема 1.3. Функції та принципи організації страхової діяльності

Функції страхування. Принципи організації страхової справи. Франшиза: сутність та види. Характеристика основних типів страхових організацій: товариство з обмеженою відповідальністю, закрите акціонерне товариство, відкрите акціонерне товариство. Товариство взаємного страхування. Спілки на взаємності на західному страховому ринку. Умови роботи іноземних страховиків на українському страховому ринку. Страхові агенти і страхові брокери. Сутність систем страхового забезпечення. місце систем страхового забезпечення серед основних принципів організації страхування

Тема 1.4. Методичні підходи щодо розрахунку страхового тарифу

Сутність і завдання актуарних розрахунків. Показники страхової статистики. Структура страхового тарифу: нетто-премія, навантаження.

Особливості калькуляції нетто-премії на основі показників страхової статистики. Страхова (ризикова) надбавка, принципи її розрахунку на основі показників стандартного відхилення і коефіцієнта варіації. Розрахунок нетто-ставки страхового тарифу на основі динамічного ряду показників збитковості страхової суми. Калькуляція навантаження. Класифікація витрат страхової компанії. Прибуток у структурі страхового тарифу. Чинники, що впливають на прибуток страхової компанії, і можливість їх обліку в калькуляції премії.

Тема 1.5. Державний нагляд за страховою діяльністю

Державний нагляд за страховою діяльністю, його необхідність і функції. Права органів нагляду у відношенні страхових компаній. Державне регулювання страхової діяльності за кордоном.

Тема 1.6. Ліцензування страхової діяльності в Україні

Ліцензування страхової діяльності. Класифікація видів діяльності, що ліцензуються. Умови одержання ліцензії, вимоги щодо розміру сплаченого статутного капіталу та інших власних засобів. Бізнес-план страхового підприємства. Порядок видачі ліцензії. Обмеження, призупинення і відклик ліцензії на здійснення страхової діяльності. Структура страхового договору й зміст його основних розділів. Заява на страхування. Загальні і специфічні питання в заяві на страхування. Умови сплати страхової премії. Терміни дії договору і страхової відповідальності, Порядок і умови здійснення страхової виплати. Підстава для відмови в страховій виплаті. Припинення договору страхування й ознаки його недійсності.

Тема 1.7. Особливості основних видів страхування

Сутність майнового страхування. Принцип відшкодування збитку, оцінка страхової суми. Повне і пропорційне страхування. Поняття подвійного страхування і його наслідки. Сутність, призначення і види особистого страхування. Поняття Страхування відповідальності. Види страхування відповідальності.

Тема 1.7. Перестраховання

Сутність перестраховання, його роль у забезпеченні гарантій страхового захисту. Співстраховання. Основні терміни перестраховання. Основні методи перестраховання: факультативне й облігаторне. Види перестраховання. Пропорційне перестраховання і відповідні йому види договорів: ексцедентний, квотний, квотно-ексцедентний. Непропорційне перестраховання і відповідні йому види договорів: договір ексцедента збитків; договір ексцедента збитковості. Перестраховальні пули. Ціна перестраховання. Перестраховальна комісія. Тантьєма. Депо премій. Фінансове перестраховання. Організація перестраховання в Україні і в світі.

Тема 1.8. Фінанси страхових компаній. Страхові резерви

Кошти страхових організацій. Статутний капітал страхових підприємств. Власний і залучений капітал. Фінансовий потенціал страховика. Інвестиційна діяльність страхових компаній. Основні показники господарської діяльності страхової компанії. Доходи страхової компанії. Витрати страхової компанії. Фінансові результати діяльності страхової компанії. Фінансова і статистична звітність страхових організацій. Баланс страхової компанії й оподаткування. План рахунків страхової компанії. Структура балансу страхової компанії. Оподаткування страхових компаній. Страхові резерви. Класифікація резервів. Резерви по страхуванню життя. Технічні резерви. Правила розміщення страхових резервів.

Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії

Поняття фінансової надійності страховика та її значення. Чинники фінансової стійкості страховика. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків. Тарифна політика. Перестраховування як метод забезпечення фінансової надійності. Оцінка і контроль платоспроможності страхової компанії. Поняття платоспроможності та умови її забезпечення. Показники платоспроможності. Показники платоспроможності українських страховиків. Оцінка платоспроможності в країнах Європейського союзу. Показники економічного розвитку страхування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 509 с.
2. Практикум зі страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2011. - 668с.
3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР.
4. Страхування: опорний конспект лекцій (українською та російською мовами) / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста та ін.]; за наук.ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 276 с.
5. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
6. Страхування: Підручник/ Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. — 3-те вид. — К.: КНЕУ, 2006. — 599 с.
7. Страхування: лабораторний практикум. / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста, А.С. Шолойко, О.М. Лобова. — 4-те вид., переробл. і допов. — К.: Логос, 2018. — 196с.
8. Страхування: робочий зошит / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, О.М. Лобова. – 4-те вид., переробл. і допов. – К.: ЦП Компрінт, 2018. – с. 108.
9. Шолойко А. С. Інфраструктура страхового ринку України: монографія / А. С. Шолойко. Київ: Логос, 2019. - 408 с.

МОДУЛЬ 2. РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

2.1. Економічні та інституційні основи функціонування ринку фінансових послуг

Сутність фінансового посередництва. Відмінність фінансового посередництва від торгового посередництва. Функції фінансових посередників. Вплив змін у фінансових системах на діяльність фінансових посередників. Характеристика фінансової послуги та її основні ознаки. Класифікація фінансових послуг. Прийнятність фінансової послуги. Сутність, функції та структура ринку фінансових послуг. Сегментація ринку фінансових послуг за видами діяльності фінансових посередників та фінансовими активами. Фінансова інклюзія. Фінансові інновації на ринку фінансових послуг.

2.2. Регулювання діяльності учасників ринку фінансових послуг

Необхідність та цілі регулювання діяльності учасників ринку фінансових послуг. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України. Органи державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні. Функції Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Проект SPLIT. Форми державного регулювання ринку фінансових послуг. Основні моделі наглядових систем: секторна, за завданнями, єдиного нагляду. Розвиток саморегулювання на ринку фінансових послуг. Діяльність саморегулювних організацій на ринку фінансових послуг, їх функції.

2.3. Банківські послуги

Необхідність та сутність банківських послуг. Банківські операції, банківські послуги, банківські продукти. Класифікація банківських послуг. Традиційні та нетрадиційні банківські послуги. Депозитні та кредитні послуги банків. Діяльність банків на ринку грошових переказів. Банківські послуги з платіжними картками. Види платіжних карток. Еквайринг банківських карток. Private Banking: сутність, передумови розвитку та особливості здійснення. Місце і роль банків у функціонуванні ринку фінансових послуг України.

2.4. Лізингові послуги

Сутність, функції та види лізингу. Суб'єкти лізингових відносин. Предмет лізингу. Прямий та непрямий лізинг. Оперативний та фінансовий лізинг: спільні ознаки та відмінності. Сублізинг. Етапи надання послуги фінансового лізингу. Права та обов'язки лізингодавця та лізингоодержувача. Методи розрахунку лізингових платежів. Регулярні (постійні платежі, платежі зі змінним відшкодуванням вартості предмета лізингу, платежі з відшкодуванням вартості предмета лізингу рівними частинами) та нерегулярні лізингові платежі. Графік лізингових платежів. Напрями державної підтримки розвитку лізингу. Особливості розвитку ринку лізингових послуг в Україні.

2.5. Факторингові послуги

Сутність і функції факторингу. Відмінність між факторинговими послугами та банківським кредитуванням. Учасники факторингової операції. Класифікація факторингу за основними ознаками. Повне факторингове обслуговування. Факторинг без права та з правом регресу. Порядок надання факторингової послуги. Види міжнародного факторингу. Визначення вартості факторингових послуг. Особливості розвитку факторингу в Україні.

Форфейтинг: передумови виникнення та економічний зміст. Відмінність між форфейтингом та факторингом. Особливості надання форфейтингової послуги та основні ризики учасників форфейтингової угоди.

2.6. Страхові послуги

Ринок страхових послуг. Страхові послуги та особливості їх реалізації. Страхові посередники. Укладення та ведення страхової угоди. Страхові послуги у сфері страхування життя. Страхові послуги у сфері пенсійного страхування. Страхові послуги у сфері страхування від нещасних випадків. Страхові послуги у сфері сільськогосподарського страхування. Страхові послуги у сфері страхування автотранспортних засобів.

2.7. Фінансові послуги кредитних спілок

Необхідність та сутність кредитної кооперації. Особливості створення та основні принципи діяльності кредитних спілок. Види господарської діяльності кредитних спілок. Капітал кредитної спілки та джерела його формування. Основні види внесків до кредитних спілок. Організація залучення внесків. Особливості надання кредитних послуг кредитною спілкою. Класифікація позичок кредитних спілок. Кредитна політика кредитної спілки. Нормативи діяльності кредитних спілок. Діяльність саморегульованих організацій у сфері кредитної кооперації. Особливості розвитку кредитних спілок в Україні.

2.8. Ломбардні послуги

Необхідність та сутність ломбардної діяльності на ринку фінансових послуг. Особливості організації діяльності ломбардів. Основні напрями діяльності ломбардів. Фінансові послуги ломбарду. Кредитні послуги ломбарду. Договір фінансового кредиту та його зміст. Договір застави. Використання рухомого та нерухомого майна при ломбардному кредитуванні. Супутні послуги ломбарду. Способи продажу заставленого майна ломбардами. Реалізація заставленого майна з аукціонів. Облікова та реєструюча системи ломбарду. Саморегулювання у сфері ломбардної діяльності. Особливості діяльності ломбардів в Україні.

2.9. Фінансові послуги з довірчого управління

Особливості фінансових відносин, що виникають у сфері довірчого управління. Суб'єкти довірчого управління. Основні види трастів: забезпечувальний; охоронний; благодійний; голосуючий. Форми довірчого управління майном: повне довірче управління, довірче управління за

узгодженням, довірче управління за наказом. Активні та пасивні послуги з довірчого управління. Послуги з довірчого управління для фізичних осіб. Заповідальний траст. Прижиттєвий траст. Опікунство й забезпечення зберігання майна та фінансових активів. Агентські послуги. Послуги з довірчого управління для юридичних осіб. Регулювання відносин у сфері довірчого управління. Розвиток фінансових послуг із довірчого управління в Україні.

2.10. Послуги з управління майном при фінансуванні будівництва житла

Необхідність та сутність фінансових послуг з управління майном при фінансуванні будівництва житла. Особливості фінансування будівництва житла через фонди фінансування будівництва (ФФБ) та фонди операцій з нерухомістю (ФОН). Управителі ФФБ та ФОН. Укладання договору про участь у ФФБ та у ФОН. Організаційні аспекти функціонування фонду фінансування будівництва житла та фонду операцій з нерухомістю. Розрахунок вартості зобов'язань при внесенні коштів до ФФБ. Види ФФБ. Діяльність ФФБ в Україні. ФОН на ринку фінансових послуг України. Емісія сертифікатів ФОН. Ризики здійснення інвестицій у ФФБ та у ФОН. Нагляд та регулювання діяльності управителів ФФБ та ФОН.

2.11. Фінансові послуги з недержавного пенсійного забезпечення

Пенсійні система України: структура, передумови та напрями реформування. Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Суб'єкти системи недержавного пенсійного забезпечення. Участь страхових компаній та банків в системі недержавного пенсійного забезпечення. Недержавні пенсійні фонди (НПФ) та їх види. Організаційні аспекти діяльності НПФ. Учасники та вкладники НПФ. Пенсійні внески та пенсійні виплати. Управління активами НПФ. Оцінка фінансового стану НПФ. Критерії визначення економічної ефективності діяльності НПФ. Порядок припинення діяльності НПФ. Особливості діяльності НПФ в Україні.

2.12. Фінансові послуги зі спільного інвестування

Необхідність та сутність діяльності зі спільного інвестування в мовах ринкової економіки. Інститути спільного інвестування (ІСІ) та їх види. Корпоративні інвестиційні фонди (КІФи). Управління активами корпоративного інвестиційного фонду. Пайові інвестиційні фонди (ПІФи). Інвестиційні сертифікати та інвестиційна декларація ПІФу. Відкриті, інтервальні та закриті інвестиційні фонди. Диверсифіковані та недиверсифіковані, спеціалізовані та кваліфікаційні інвестиційні фонди. Біржові інвестиційні фонди. Венчурні фонди. Переваги та ризики вкладень у інвестиційні фонди. Особливості управління та інвестування активів ІСІ. Оцінка ринкової вартості активів ІСІ. Вартість чистих активів ІСІ. Державне регулювання діяльності ІСІ. Особливості розвитку фінансових послуг зі спільного інвестування в Україні.

2.13. Гарантійні фінансові послуги

Необхідність та сутність гарантійної фінансової послуги. Суб'єкти гарантійних операцій. Основні види гарантій. Відкличні та безвідкличні гарантії. Прямі та непрямі гарантії. Гарантії із забезпеченням та без забезпечення. Надання гарантій в міжнародних розрахунках. Контргарантія. Умовна та безумовна гарантія. Основні види банківських гарантій. Тендерна гарантія. Гарантія виконання. Платіжна гарантія. Гарантія авансового платежу. Гарантія повернення позики. Процедура надання банківської гарантії. Оплата гарантійних фінансових послуг. Поручительство. Оформлення відносин поручительства. Розвиток гарантійних послуг в Україні.

2.14. Електронні фінансові послуги

Електронна торгівля, е-комерція, електронний бізнес. Види фінансових послуг в системі електронної комерції. Переваги та недоліки отримання споживачами електронних фінансових послуг. Класифікація фінансових Інтернет-послуг. Інтернет-банкінг. Інтернет-трейдинг. Особливості надання послуг класичними, дисконтними та он-лайн брокерами. Інтернет-страхування. Особливості розвитку FinTech індустрії у світі та організація діяльності фінтех-компаній. Основні перешкоди щодо розвитку електронних фінансових послуг в Україні.

2.15. Захист прав учасників ринку фінансових послуг

Необхідність організації системи захисту прав споживачів фінансових послуг. Захист прав споживачів фінансових послуг. Захист прав кредиторів. Фінансові криза та проблемна заборгованість. Місце і роль асоціацій споживачів і професійних учасників ринку в захисті прав споживачів фінансових послуг. Об'єднання учасників фінансового ринку України. Особливості процедури досудового вирішення спорів споживачів і оферентів фінансових послуг в європейських країнах. Фінансовий омбудсмен. Фінансова інклюзія та фінансова грамотність населення. Особливості реалізації державної політики щодо захисту прав учасників ринку фінансових послуг в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III.
3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР.
4. Ринок фінансових послуг: підручник / за ред. Н. В. Приказюк. — К.: ФОП Ямчинський О.В., 2019. — с. 757.
5. Страхові послуги: опорний конспект лекцій / Р. В. Пікус, Н. В. Приказюк, Г. Ю. Тлуста, Т. П. Моташко — К.: Логос, 2017. — 290 с.

6. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К.: Знання, 2010. – 532 с.
7. Ринок фінансових послуг: навчально-методичний комплекс для студентів за напрямом підготовки «Фінанси і кредит» / упорядники: С.В. Науменкова, О.В. Тригуб. – К.: ЦП «Компринт», 2014. – 88 с.
8. Ринок фінансових послуг: підручник / Онищенко В.О., Завора Т.М. – Полтава: ПолНТУ, 2017. – 409 с.
9. Ринок фінансових послуг: підручник / С.М. Еш. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 400 с.
10. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. для студентів ден. і заоч. форм навчання спец. 8.03050801, 7.03050801 «Фінанси і кредит» / Укоопспілка, Львів. комерц. акад. ; [уклад.: Черкасова С. В., Гаврилук Г. Є.]. – Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2016. – 323 с.
11. Банківська система: практикум : навч. посіб. / [З.М. Васильченко, О.В. Тригуб]; за ред. д-ра екон. наук, проф. З.М. Васильченко. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 316 с.
12. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
13. Фінансовий ринок: підручник / В.М. Шелудько. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання, 2015. – 535 с.
14. Фондовий ринок: підручник : у 2 кн. / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, В.В. Вірченко та ін. ; за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2015. – (Серія “Класичний університетський підручник”).
15. Financial markets and institutions / Frederic S. Mishkin, Stanley Eakins. – the 7th Ed. – Prentice Hall, 2012. – 704 p.

МОДУЛЬ 3. ФІНАНСОВИЙ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ

Тема 3.1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками

Ризик як об'єктивна економічна категорія. Поняття класифікація, її наукове та практичне значення. Підходи до класифікації ризиків. Ознаки класифікації: причина виникнення, рід небезпеки, характер діяльності, з яким пов'язані відповідні ризики, об'єкти, на які спрямовані ризики. Класифікація ризиків за наслідком їх діяльності. Класифікація фінансових ризиків. Загальна характеристика основних груп фінансових ризиків.

Поняття управління ризиком. Стратегія і тактика управління ризиком. Структурна схема ризик — менеджменту. Функції ризик — менеджменту. Характеристика функцій суб'єкта управління в ризик — менеджменті: прогнозування, організація, регулювання, координація, стимулювання, контроль. Сутність ризик — менеджменту як форми підприємництва. Організація ризик — менеджменту. Основні правила ризик — менеджменту. Способи прийняття рішення в стратегії ризик — менеджменту. Методи ризик — менеджменту: уникнення, прийняття, передання, зниження.

Тема 3.2. Система кількісних оцінок фінансового ризику

Ризик в абсолютному виразі. Ризик у відносному виразі. Аналіз існуючих методів оцінки ризику. Схема аналізу ризику. Оцінка можливих втрат підприємства. Якісна та кількісна оцінка ризику. Методи кількісної оцінки ризику. Метод математичної статистики. Метод аналізу чутливості. Метод експертних оцінок. Метод дерева рішень. Метод доцільності витрат. Інтегральна оцінка ризику. Інтегральні характеристики ризику. Роль інтегральних показників ризику в фінансовому плануванні діяльності підприємства.

Тема 3.3. Політико-економічний ризик у системі ризик-менеджменту

Суть політико-економічного ризику (ризиків країни) та міжнародного ризику. Чинники, що обумовлюють політико-економічний ризик. Методи управління ризиком країни. Характеристика методики BERI для оцінки ризику країни. сутність методики Швейцарської банківської корпорації Визначення рейтингу країни. Рейтинг економічного ризику. Трансляційний ризик. Формування рейтингу політичного ризику. Проблеми, що існують при визначенні ризику країни. Визначення доцільності страхування політичного ризику.

Тема 3.4. Управління ризиками проектного фінансування

Загальні закономірності управління інвестиційними проектами. Критерії оцінки інвестиційного проекту. Оцінка економічної ефективності проекту. Застосування методу дисконтування для оцінки економічної ефективності проекту. Методи оцінки інвестиційних ризиків. Оцінка економічної ефективності страхування інвестиційних ризиків. Методологія оцінки ефективності страхування інвестиційних ризиків. Приклади оцінки ефективності страхування політичних ризиків. Практика страхування інвестиційних ризиків. Страхування від політичних ризиків. Страхування

інвестицій від комерційних і фінансових ризиків.

Тема 3.5. Управління ризиками портфеля фінансових інструментів

Диверсифікація як спосіб зниження ризику. Теорія портфеля. Сутність управління портфелем цінних паперів. Норма прибутку цінних паперів. Ризик цінних паперів. Кореляція цінних паперів та її застосування. Портфель з двох різних акцій. Портфель з багатьох акцій. Загальні засади теорії портфеля. Оптимізація його структури. Спрощена класична модель формування портфеля. Альтернативні теорії формування портфеля фінансових інструментів.

Тема 3.6. Ризик неплатоспроможності суб'єктів господарювання

Сутність ризику неплатоспроможності. Характеристика джерел ризику неплатоспроможності. Аналіз ризику неплатоспроможності підприємства. Експертні оцінки. Коефіцієнтний аналіз. Зарубіжні методики. Модель Е. Альтмана. Модель Credit-Men. Оцінка фінансових ризиків за допомогою Метода Ліса. Модель CART. Модель Таффлера. Модель Д. Чессера. Модель Дж. Фулмера. Французька модель. Управління ризиком неплатоспроможності.

Тема 3.7. Кредитний ризик в системі фінансових відносин

Сутність кредитного ризику. Причини виникнення кредитного ризику. Банківська кредитна політика та ризик. Концепція стратегії кредитного ризику. Кількісна оцінка кредитного ризику. Система кількісних показників ступеня кредитного ризику. Метод фінансових коефіцієнтів. Статистичні методи оцінки ступеня кредитного ризику. Експертні методи оцінки кредитного ризику. Аналіз, методи зниження та моделювання кредитного ризику. Джерела та структура кредитного ризику. Методи зниження кредитного ризику.

Тема 3.8. Відсотковий ризик, методи аналізу та управління

Сутність і зміст відсоткового ризику. Значення відсоткового ризику. Стратегії управління відсотковим ризиком (загальна характеристика). Метод структурного балансування. Управління процентною маржею. Основні положення геп-менеджменту. Кумулятивний геп. Проблеми практичного застосування геп-менеджменту. Дюрація як метод управління відсотковим ризиком. Хеджування ризику відсоткових ставок за допомогою форвардних контрактів. Процес хеджування ф'ючерсами відсоткових ставок. Опціони відсоткових ставок. Хеджування ризику відсоткових ставок на основі своп - контрактів.

Тема 3.9. Управління ризиком ліквідності

Сутність ризику ліквідності. Характеристика джерел ризику ліквідності. Класифікація ризику ліквідності. Теорії управління ризиком ліквідності. Теорія комерційних позик. Теорія переміщення. Теорія очікуваного доходу. Теорія управління пасивами. Методи управління ризиком ліквідності. Методи управління ліквідністю банку. Стратегія трансформації активів. Стратегія запозичення ліквідних засобів. Стратегія збалансованого управління

ліквідністю. Методи оцінювання потреби в ліквідних засобах. Метод фондового пулу. Метод структурування фондів. Метод показників ліквідності. Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку.

Тема 3.10. Валютні ризики суб'єктів господарювання, методи аналізу і управління

Поняття і головні чинники валютного ризику. Класифікація валютних ризиків. Основні види валютного ризику: економічний, трансляційний, угод. Особливості управління валютними ризиками. Валютні операції та управління валютним ризиком. Управління валютною позицією банку. Управління валютною позицією на основі структурного балансування валютних потоків. Управління валютною позицією за допомогою строкових валютних угод. Форвардні угоди: мета та умови укладання форвардних контрактів.

Особливості обрахунку форвардних курсів. Форвардні угоди на нестандартні терміни. Нові форми форвардних угод. Використання форвардних угод на українському валютному ринку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
2. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками: Підручник. - К.: Знання 2010. - 560 с.
3. Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посібник / Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». — К.: Кондор; ІВЦ "Видавництво «Політехніка», 2004. - 200с.
4. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
5. Управління фінансовими ризиками: Опорний конспект лекцій / Пікус Р.В., Приказюк Н.В. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 228 с.
6. Управління фінансовими ризиками: лабораторний практикум / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста, Г.І. Олійник. – К.: Логос, 2018. – 213 с.

МОДУЛЬ 4. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

Тема 2.1. Економічні та інституційні основи функціонування банківської системи

Сутність банку та його роль у фінансовому посередництві. Сучасні зарубіжні теорії функціонування «банківської фірми». Еволюція поглядів на економічну роль банківництва. Історія розвитку банків і трансформація їх ролі в системі ринкової інфраструктури. Поняття, передумови створення банківської системи, її функції. Структура банківської системи. Види банків та їх характеристика. Становлення банківської системи незалежної України. Сучасний стан та проблеми функціонування банківської системи України в контексті глобалізаційних процесів.

Тема 2.2. Основи організації діяльності банків

Функції і види банків. Порядок створення і державної реєстрації банків в Україні. Ліцензування банківської діяльності та порядок видачі ліцензії на здійснення банківських операцій. Загальна характеристика та класифікація банківських операцій. Організаційна та функціональна структура банку та управління банком. Тимчасова адміністрація, реорганізація і ліквідація банку. Розвиток і розширення ринку банківських послуг в Україні. Порівняльна характеристика банківських продуктів і послуг. Розробка корпоративної стратегії розвитку банку. Види банківських об'єднань та їх загальна характеристика.

Тема 2.3. Формування ресурсної бази банку

Економічна характеристика та склад ресурсів банку. Банківський капітал, його внутрішня структура. Функції основного, додаткового та субординованого банківського капіталу. Міжнародні стандарти достатності власного капіталу банків. Методи управління банківським капіталом. Регулятивний капітал та його вплив на формування власного капіталу банку. Аналіз показників достатності капіталу банку. Залучені та запозичені кошти банку. Брутто- та нетто-ресурси банку. Імобілізація коштів банку. Прогнозування ресурсів банку. Склад та характеристика залучених коштів банку. Цінові та нецінові методи управління залученими коштами. Запозичення ресурсів на міжбанківському ринку. Склад запозичених коштів банку та методи управління ними. Аналіз екзогенних та ендогенних факторів, що впливають на формування ресурсної бази банку.

Тема 2.4. Організація кредитної роботи в банку та формування кредитного портфеля

Кредитна політика банку як складова його бізнес-плану. Організаційна структура кредитної функції банку. Класифікація банківських позичок та

сучасні види кредитів. Процес банківського кредитування. Види позичкових рахунків та режими їх дії. Форми забезпечення повернення банківських позичок. Аналіз структури кредитних вкладень. Комплексний аналіз ціноутворення за банківськими кредитами. Аналіз кредитоспроможності позичальника та способи її оцінки банком. Оцінювання якості кредитного портфеля та порядок формування резервів на відшкодування можливих втрат за активними операціями банків. Кредитний ризик банку та способи його мінімізації. Методи управління проблемними кредитами. Банківський контроль і кредитні санкції.

Тема 2.5. Діяльність комерційних банків на валютному ринку

Валютні цінності. Економічний зміст валютного курсу. Режими та методики курсоутворення. Конвертованість валюти і її види. Класифікатор іноземних валют НБУ. Характеристика поточних (спот) і термінових (форвард) валютних угод. Пряма (європейська) та непряма (американська) система котирування валюти. Крос-курси валют та способи їх обчислення. Методи обчислення форвардних валютних курсів. Залучення та розміщення валютних коштів банків. Відкрита валютна позиція банку, алгоритм її обчислення та регулювання. Правила і стандарти торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку. Механізм проведення валютних аукціонів. Оцінка ступеня залежності діяльності банку від валютних доходів. Аналіз ефективності діяльності банків на валютному ринку.

Тема 2.6. Комерційна діяльність банків на ринку цінних паперів

Загальна характеристика діяльності банків на ринку цінних паперів. Функціональна організація підрозділу банку для здійснення операцій з цінними паперами. Зміст основних етапів емісійної діяльності банків. Формулювання інвестиційних цілей банку. Форми інвестицій в цінні папери: стратегічні і портфельні інвестиції. Характеристика етапів процесу інвестування. Загальна характеристика професійної діяльності банків на ринку цінних паперів. Ризик і ліквідність в інвестиційній діяльності банків. Регулятивні вимоги до банківської діяльності на ринку цінних паперів. Порядок формування резервів на відшкодування втрат за банківськими інвестиціями в цінні папери. Особливості виконання банками функцій андеррайтерів у сучасних умовах. Особливості функціонування банків на біржовому та позабіржовому ринку цінних паперів. Участь банків у процесі первинного публічного розміщення акцій (IPO).

Тема 2.7. Забезпечення фінансової стійкості банку

Сутність фінансової стійкості банку. Ліквідність та платоспроможність банку. Аналіз структури активів банку з урахуванням ступеня їх ліквідності. Аналіз вхідних та вихідних грошових потоків банку. Аналіз структури доходів банку та факторів, що їх визначають. Аналіз структури витрат банку та факторів, що їх визначають. Управління грошовими потоками банку як складова процесу управління ліквідністю. Обчислення нетто-ліквідної позиції банку.

Методи оцінки потреб в ліквідних засобах. Визначення грошової позиції банку та її вплив на фінансову стійкість банку. Сучасні методи управління ліквідністю банку: метод фондowego пулу; метод структурування фондів; метод показників ліквідності. Вплив грошово-кредитної та валютної політики НБУ на ліквідність комерційних банків. Порядок розподілу та використання банківського прибутку. Фонди банків, їх види, порядок формування та використання. Формування системи показників ефективності діяльності банку. Засоби підвищення фінансової стійкості банку.

Тема 2.8. Рейтингові системи оцінки результатів діяльності банків

Значення рейтингу як економічної категорії в процесі формування транспарентності фінансового ринку для його учасників. Рейтинг та його різновиди в економічній практиці: порівняльна характеристика. Рейтингова система «CAMELSO» та її адаптування до вітчизняних умов. Відкриті рейтингові системи оцінки банків. Схеми побудови макетів рейтингів кредитоздатності, надійності та сталості банку.

Тема 2.9. Взаємодія банків з іншими професійними учасниками фінансового ринку

Специфіка співпраці інститутів фінансового посередництва. Небанківські фінансові інститути як конкуренти банків. Інфраструктурні інститути фінансового ринку у контексті організації банківської діяльності. Причини появи і тенденції розвитку фінансових об'єднань та роль банків у них. Форми та переваги інтеграції банківського і небанківського фінансового капіталу.

Тема 2.10. Управління фінансовою безпекою банківських установ

Сутність, принципи і завдання управління фінансовою безпекою банківських установ. Класифікація загроз фінансовій безпеці банків. Типові фінансові злочини в банківських установах. Характеристика тенденцій та чинників, що впливають на фінансову безпеку банків. Інструменти та методи оцінки рівня фінансової безпеки банків. Формування ефективної системи управління фінансовою безпекою банків.

Тема 2.11. Зарубіжний досвід функціонування банківських систем

Особливості функціонування банківських систем країн Центральної та Східної Європи. Банківська система Польщі. Банківська система Угорщини. Банківська система Чехії. Специфіка становлення та розвитку банківських систем країн Західної Європи. Банківська система Німеччини. Банківська система Великобританії. Банківська система Франції. Банківська система Італії. Банківська система Швейцарії. Гармонізації та уніфікація банківських систем країн Єврозони. Особливості функціонування банківських систем розвинутих країн Америки та Азії. Банківська система США. Банківська система Канади. Банківська система Японії. Банківська система Китаю. Вплив глобалізації на розвиток банківництва.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III.
2. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV.
3. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI.
4. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 р. №368.
5. Банківська система: практикум: навч. посіб. / [З.М. Васильченко, О.В. Тригуб]; за ред. д-ра екон. наук, проф. З.М. Васильченко. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 316 с.
6. Васильченко З.М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація: монографія / З.М. Васильченко. – К.: Кондор, 2004. – 528 с.
7. Версаль Н. І. Фінансові шоки в банківській системі України: теорія, практика та шляхи адаптації: монографія / Версаль Н. І.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ: Ямчинський О. В., 2019. - 470 с.
8. Банківська система: підручник / [М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 556 с.
9. Банківська система : підручник / [Реверчук С.К., Владичин У.В., Лобозинська С.М. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 498 с.
10. Банківська система: [Електронний ресурс]: навчальний посібник / за ред. проф. І.Б. Івасіва. – К.: КНЕУ, 2014. – 370 с.
11. Банківська система: у схемах і таблицях: навч. посіб. / [С.А. Кузнецова, Т.М. Болгар, З.С. Пестовська] ; за заг. ред. д-ра екон. наук С.А. Кузнецової. – Д.: Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2012. – 319 с.
12. Банківська справа: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [І.О. Лютий, А.С. Криклій, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова, Н.І. Версаль]; за ред.: І.О. Лютого. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 384 с.
13. Банківські системи зарубіжних країн [Текст]: підручник / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, О.Д. Гордей. – К.: Алерта : Центр учбової літератури, 2010. – 586 с.
14. Консолідація у банківському секторі: теорія і досвід : монографія / О.Д. Вовчак, В.І. Рудевська . – Київ : ДВНЗ «Ун-т банк. справи», 2017. – 222 с.